

зокрема, зазначені правові проблеми потребують подальшого вивчення з врахуванням застосування даних норм на практиці.

¹ Відомості Верховної Ради України.-1992.-№14

² Відомості Верховної Ради України.-1993.-№32

³ Земельні відносини в Україні. Організаційно-правовий механізм., К.: "К.І.С.", 2001.

⁴ Форма Державного акту затверджена Постановою Верховної Ради України від 13 березня 1992 року (див. Відомості Верховної Ради України.-1992.-№25

І. Горіславська,
аспірант Національного аграрного університету,
м. Київ

ПРАВОВА ПРИРОДА ЛІЗИНГУ ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ У АПК УКРАЇНИ

За умов, коли фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств та інвестиційні можливості держави обмежені, вирішити питання покращання фінансового та економічного стану аграрного сектора можна тільки на основі концентрації та поєднання капіталу й виробництва – лізингу. Складність структури лізингу призводить до того, що існують різні погляди науковців щодо його правової природи.

Зарубіжна практика у визначенні правової природи лізингу виходить із того, що відносини лізингу є "sui generis" (своєрідні) [1]. Одними з перших робіт по проблемі визначення правової природи лізингу є роботи Хельцера та Шенфельда, які визначали контракти лізингу як "договори про купівлю у розстрочку" [2].

В радянській юридичній літературі лізинг через відсутність предмета дослідження протягом тривалого часу взагалі не розглядався. Однак, наприкінці 80-х на початку 90-х років, ще до впровадження лізингу у господарську діяльність, вийшли наукові публікації економістів, присвячені лізингу [3]. В основу визначень правового поняття лізингу, його класифікації вчені-економісти покладають різні за суттю економічні та юридичні критерії. Тому одні автори розглядають лізинг як кредитні відносини, вид фінансування, лізингову угоду як кредитну операцію, а лізингову діяльність як галузь інвестиційної діяльності [4]. Інші – в лізингу крім цих правовідносин убачають заставу, позику та інші правовідносини [5]. Однак, більшість авторів визначають правову природу лізингу як цілісну трьохсторонню угоду, яка має ознаки договорів купівлі-продажу, позики, кредиту, оренди, інвестиції та інших [6].

До переваг для сільськогосподарських підприємств за умови використання лізингу можна віднести: **1) доступність.** Сільськогосподарське підприємство має змогу впроваджувати сучасну техніку і технології без попереднього нагромадження власних коштів для їх придбання. До того ж угоди лізингу можуть бути досить гнучкими з урахуванням особливостей надходження коштів та не потребують додаткового забезпечення. Лізингові платежі входять до собівартості товарів та послуг, тобто є можливість оновлення устаткування без сплати з даних сум податку на прибуток та додану вартість. Якщо ж устаткування купується за рахунок власних коштів, уникнути цього неможливо; **2) повне фінансування договору.** Лізинг забезпечує стовідсоткове фінансування договору з боку лізингодавця, тоді як при звичайному банківському кредитуванні, як правило, відбувається лише часткове покриття вартості необхідного майна; **3) поступовість оплати вартості майна, переданого у лізинг;** **4) збереження ліквідності.** На відміну від купівлі-продажу, лізинг не вимагає виплати всієї чи значної частини вартості обладнання одразу. В окремих випадках це дозволяє сільськогосподарському підприємству (лізингодержувачу) використовувати власний капітал для розвитку виробництва, мати можливість погашати інші фінансово-кредитні зобов'язання або використовувати його в якості оборотних засобів; **5) до переваг лізингу можна було б віднести економію за рахунок суборендних договорів.** Однак, Закон України "Про лізинг" виключає можливість здійснення операцій сублізингу, що не дає можливості аграрним суб'єктам отримувати додатковий прибуток від договорів оренди майна, яке передане їм у лізинг. Таким чином, доцільність внесення змін до існуючого закону про лізинг є об'єктивною реальністю. При цьому можна скористатися прикладом Цивільного кодексу РФ, який відносить та врегульовує лізингові правовідносини у якості орендних відносин (ст. 665. Договір фінансової оренди), які передбачають суборенду, передачу орендованого майна у безоплатне користування, а також передачу орендних прав у заставу та внесення їх у якості вкладу до установчого капіталу господарських товариств або пайового внеску у виробничий кооператив (ст. 615 ЦК РФ); **6) до переваг лізингу також можна було б віднести й економію, пов'язану з витратами по володінню майна.** Так як власником майна, що передається за договором лізингу залишається лізингодавець, то він відповідно несе витрати по страхуванню, експлуатації майна та інше. Проте, український варіант закону про лізинг містить положення за яким лише за умов оперативного лізингу (фінансового лізингу це положення не стосується) лізингодавець несе всі витрати по утриманню об'єкта лізингу, крім витрат, пов'язаних з його експлуатацією та поновленням використаних матеріалів (ч. 2 ст. 15 Закону України "Про лізинг"). Не важко зрозуміти наскільки важливим для сільськогосподарських підприємств було б закріплення на законодавчому рівні положення про покладення перелічених вище витрат на лізингодавця за умов фінансового лізингу.

Разом з тим, не слід ідеалізувати лізинг при використанні його сільськогосподарськими підприємствами, оскільки він містить в собі певні об'єктивні протиріччя: **а) лізинг не передбачає значних гарантій з боку лізингодержувача,** проте висуває високі вимоги до його платоспроможності. Це пов'язано з необхідністю належного забезпечення оплати лізингових платежів у період основного строку лізингу. Гарантії платоспроможності можуть давати банки чи партнери лізингодержувача. В Україні, за умов низької платоспроможності сільськогосподарських підприємств, держава передбачає використання бюджетних коштів на придбання сільськогосподарської техніки для аграрних суб'єктів на умовах фінансового лізингу; **б) сумарні виплати лізингодержувача лізингодавцю за надані послуги, як правило, вищі ніж за умов використання інших видів фінансування.** Тому перевага надається лізингу у випадку, коли сума всіх супровідних послуг домінує по цінності, і ці послуги для лізингодержувача більш важливі, ніж додаткові витрати [7]. Саме така ситуація склалася в Україні, де лізингові послуги сільськогосподарським підприємствам є дуже важливими та пріоритетними, за умов низької забезпеченості їх сільськогосподарською технікою.

Лізинг вигідний і лізингодавцю. Він привабливий завдяки безпеці і спрощеній процедурі повернення власності (адже лізингодавець є власником майна до кінця дії угоди). Однак, лізингодавцю слід враховувати негативні моменти, які можуть виникати за умови використання лізингу. Так, для проведення лізингових операцій, лізингові компанії-посередники, які займаються такого роду діяльністю, повинні мати достатню кількість фінансових ресурсів, що не завжди можливо та вимагають додаткових

позик для самого лізингодавця. Особливо чітко така ситуація відслідковується у відносинах між АТ Національна лізингова компанія "Украгролізинг", ВАТ "Украгромашінвест" та вітчизняними заводами-виготовлювачами сільськогосподарської техніки. А Прем'єр-міністр України А.Кінах відзначив, що функціонування лізингу на основі бюджетних коштів призвело до ситуації – "глухий кут" [8]. Підприємство-постачальник зацікавлене в розвитку лізингу, бо має гарантований збут продукції та своєчасну і гарантовану оплату.

Таким чином, лізинг є цілісною, своєрідною трьохсторонньою угодою, що укладається між лізингодавцем (покупцем), сільськогосподарським суб'єктом (лізингодержувачем) та продавцем сільськогосподарської техніки, та містить у собі ознаки договорів купівлі-продажу, позики, інвестиції, кредиту, оренди, договору доручення та інших. Для подальшого розвитку лізингових відносин в аграрному секторі необхідно встановити норму права, яка б надавала можливість здійснення операцій сублізингу. Що в сою чергу дало б можливість аграрним суб'єктам отримувати додатковий прибуток від договорів оренди майна, яке передане їм у лізинг. Пропонуємо передбачити норму права для аграрних суб'єктів, яка б покладала обов'язок на лізингодавця по сплаті витрат на утримання об'єкта лізингу, пов'язані з його страхуванням, експлуатацією, технічним обслуговуванням та ремонтом, також для договору фінансового лізингу.

Література

1. Coillot. *Initiation en leasing ou Credit – bail*. P. 1969;
2. Holzer/Schonfeld. *Finanzwirtschaft liche Bedeutung und bilanz massige Behandlung von Miet – und Pachtvert ragen in den USA*, Wpg 1963. S. 257;
3. Амурдуге О. *Лизинг // Хозяйство и право*. – 1991. – № 9. – С. 46 – 52; Андриасова Л. *Лизинговый бизнес // Экономика и жизнь*. – 1993. – №2; Андреев П., Бобтин О., Голиков Р. *Лизинг: общая характеристика, история, применение в аграрном секторе: Уч. пособие*. – М., 1993; Чекмарева Е.Н. *Лизинговый бизнес*. – М.: «Экономика», 1994; Внукова Н.Н. *Лизинговые отношения в Украине: проблемы и перспективы // Украинский инвестиционный журнал*. – 1997. – січень; Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Проблеми розвитку лізингових відносин" // *Український інвестиційний журнал*. – 1997. – листопад;
4. Чекмарева Е.Н. *Лизинговый бизнес*. – М. «Экономика», 1994. – С.4 – 5; Міщенко В.І., Луб'яницький О.Г., Слав'янська Н.С. *Основи лізингу: Навчальний посібник*. – 1997. С. 8 – 9; Меркелов А.Е., Шумейко В.К., Шестопал Г.С. *Акціонерні товариства. Залучення інвестицій*. – К., 1997. – С. 351; Внукова Н.Н. *Законодательно-нормативное регулирование лизинговых отношений в Украине и странах СНГ // Украинский инвестиционный журнал*. – 1997. – листопад. – С. 8 – 9;
5. Павленко Ю.И. *Развитие правового обеспечения лизинговых операций и поиск новых форм активизации инвестиционного процесса в Украине // Украинский инвестиционный журнал*. – 1999. – листопад. – С. 30 – 31;
6. Л.И. Ивин, Э.А.Карпов, О.В. Ольховников. *Лизинг в рыночной экономике*. – К.: УМКВО. – 1992. – С. 20; Х. – Й. Шпиттлер. *Практический лизинг*. – «ROSBI» *Российское общество*. – 1991. – С. 49;
7. Внукова Н.Н., Ольховников О.В. *Мир лизинга*. – Харьков: Основа, 1994. - № 4;
8. *Бизнес № 8(475), 25 февраля 2002 г.* - С. 32.

О.Зенюкова,

аспірантка

Саратовской государственной академии права,
Российская Федерация

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЧЛЕНСТВА В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОМ ПРОИЗВОДСТВЕННОМ КООПЕРАТИВЕ

Россия имеет богатую историю развития кооперации, начало которой положила отмена крепостного права. Во все времена перспективы развития сельского хозяйства связывались с сельскохозяйственными производственными кооперативами. Кооператив (артель) - традиционная форма свободного (добровольного) объединения граждан на началах товарищества, сотрудничества, взаимопомощи и равенства.

В настоящее время правовое положение российских сельскохозяйственных производственных кооперативов непосредственно регулируется Федеральным законом "О сельскохозяйственной кооперации" (далее - ЗоСК)¹. Сельскохозяйственный производственный кооператив определяется ЗоСК, с учетом специфики его деятельности, как организация, созданная сельскохозяйственными товаропроизводителями на основе добровольного членства для совместной производственной или иной хозяйственной деятельности, основанной на объединении их имущественных паевых взносов в целях удовлетворения материальных и иных потребностей. Нормы ЗоСК регулируют не только порядок образования и деятельности сельскохозяйственных производственных кооперативов, но и различные, возникающие между членами кооператива отношения, в том числе членские.

Необходимо отметить, что ЗоСК содержит немало пробелов, в том числе и в сфере регулирования членских отношений. Поэтому основная цель данной работы - разработка предложений, направленных на устранение неопределенности института членства в сельскохозяйственном производственном кооперативе, так как членские отношения, занимая ведущее место, являются организационной основой его создания и деятельности. Недаром в ст. 2 ЗоСК принцип добровольности членства поставлен законодателем на первое место. Объясняется это тем, что в случае его нарушения будут утрачены гарантии надлежащей реализации и всех остальных принципов. Добровольность предполагает, что лицо вступает в члены кооператива по своей воле, без воздействия со стороны кого бы то ни было. Однако содержание данного принципа нельзя сводить только к добровольному вступлению, так как каждый член кооператива вправе беспрепятственно выйти из его состава с получением причитающегося ему пая.

Важно заметить, что ЗоСК регламентирует деятельность не только сельскохозяйственных производственных, но и потребительских кооперативов, при этом зачастую смешивая нормы, касающиеся членских отношений в обеих указанных выше формах. На наш взгляд, это является недопустимым с точки зрения законодательной техники, так как приводит к путанице при практической реализации данного Закона. Поэтому необходимо четко разграничить нормы, определяющие условия и порядок приема в члены сельскохозяйственного производственного и потребительского кооперативов.

Членство представляет собой формирование сельскохозяйственного производственного кооператива его личным составом. Без него не может быть кооператива, так же, как не может быть юридических лиц других организационно-правовых форм без их участников. В то же время, институт членства характерен исключительно для кооперативной формы объединения трудовых ресурсов и капитала.